

RPO-624052/09

Warszawa, dnia 25 sierpnia 2009 r.

BIURO RZECZNIKA
PRAW OBYWATELSKICH

WPL. 2009 -08- 25

ZAL. NR 1256843

RPO-624052-VII-7020/7002/7006/09/JL

Informacja

o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w Zakładzie Karnym nr 1 w Łodzi

2009 -08- 26

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 20-23 lipca 2009 r. do Zakładu Karnego nr 1 w Łodzi przy ul. Beskidzkiej 54 (zwanego dalej Zakładem) udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich z Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego: Ewa Dawidziuk – p.o. Zastępcy Dyrektora Zespołu, Zbigniew Kuźma – główny specjalista, Justyna Lewandowska – starszy radca i Tomasz Rychlicki – referent prawny (prawnicy).

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, dokonując oceny pod względem ochrony osadzonych przed torturami oraz okrutnym, nieludzkim i poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzając wizytację zapobiegawczą Krajowego Mechanizmu Prewencji przedstawiciele Rzecznika:

- wysłuchali informacji ppłk. mgr. Ryszarda Słowińskiego – dyrektora Zakładu i mjr. mgr. Jacka Arenda – zastępcy dyrektora Zakładu o funkcjonowaniu podległej im jednostki penitencjarnej;
- obejrzeliby teren i pomieszczenia Zakładu: losowo wybrane cele mieszkalne we wszystkich oddziałach mieszkalnych, cele zabezpieczające oraz cele do wykonywania kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej, bibliotekę, sale widzeń, tereny spacerowe, pomieszczenia przeznaczone do działalności KO, kaplicę więzienną, ambulatorium, kantinę, kuchnię, przedsiębiorstwa przywięzienne: PPW Agot oraz ;

- przeprowadzili, na podstawie kwestionariusza, rozmowy w cztery oczy z 59 osadzonymi w Zakładzie;
- zapoznali się z następującą dokumentacją Zakładu: rejestrem wypadków nadzwyczajnych w latach 2008 i 2009 do dnia wizytacji oraz protokołami użycia środków przymusu bezpośredniego w w/w latach.

Pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich poinformowali: Dyrektora i jego Zastępcę, a także p.o. Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Łodzi - ppłk. mgr. Waldemara Marka o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji analizie poddano: „Analizę stanu ładu, dyscypliny i nastrojów w Zakładzie Karnym nr 1 w Łodzi w okresie od 01.01.2008 r. do 31.12.2008 r.”, sprawozdanie z wizytacji sędziego penitencjarnego z Sądu Okręgowego w Łodzi z października 2008 r., protokół kontroli Państwowej Inspekcji Sanitarnej z dnia 08 lipca 2009 r., „Zarządzenie nr 20/09 Dyrektora Zakładu Karnego nr 1 w Łodzi z dnia 1.06.2009 roku w sprawie porządku wewnętrznego dla skazanych mężczyzn”, „Zarządzenie nr 21/09 Dyrektora Zakładu Karnego nr 1 w Łodzi z dnia 1.06.2009 roku w sprawie porządku wewnętrznego dla skazanych kobiet”, „Zarządzenie nr 22/09 Dyrektora Zakładu Karnego nr 1 w Łodzi z dnia 1.06.2009 roku w sprawie porządku wewnętrznego dla tymczasowo aresztowanych kobiet” oraz „Zarządzenie nr 35/05 Dyrektora Zakładu Karnego nr 1 w Łodzi z dnia 30.08.2005 roku w sprawie szczegółowych zasad poczęstunku, realizowanego w Zakładzie Karnym nr 1, podczas widzeń osadzonych z osobami odwiedzającymi” (dalej: tekst porządku wewnętrznego jednostki), dokumentację wypadku nadzwyczajnego mającego miejsce w dniu 02 maja 2009 r.

2. Charakterystyka jednostki.

Zakład Karny nr 1 w Łodzi jest jednostką typu półotwartego i otwartego przeznaczoną do odbywania kary pozbawiania wolności dla skazanych mężczyzn – recydywistów penitencjarnych, z oddziałami: aresztu śledczego, zakładu typu półotwartego i otwartego dla kobiet: odbywających karę po raz pierwszy, dla

młodocianych oraz recydywistek penitencjarnych. Decyzją Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 22 lipca 2005 r. zawieszono funkcjonowanie oddziałów: zakładu karnego typu zamkniętego dla kobiet, zakładu karnego typu półotwartego dla młodocianych kobiet i zakładu karnego typu otwartego dla młodocianych kobiet.

Pojemność Zakładu wynosi 564 miejsc. W dniu 20 lipca 2009 r. w jednostce faktycznie przebywało 603 osadzonych, w tym: 408 skazanych mężczyzn, 150 skazanych kobiet, 2 ukaranych i 43 aresztowane kobiety. Oznacza to, że zaludnienie w tym dniu wynosiło 106,9 % pojemności jednostki.

W czasie wizytacji cel i przeglądu kart tożsamości osób pozbawionych wolności nie stwierdzono umieszczenia tymczasowo aresztowanych i skazanych z różnych grup klasyfikacyjnych we wspólnej celi mieszkalnej. Większość skazanych odbywała karę w systemie: programowanego oddziaływania – 315 osób, terapeutycznym – 50 osób oraz zwykłym – 197 osób.

3. Ogląd jednostki.

Budynki, w których zakwaterowani są osadzeni zostały wzniesione w różnym czasie: budynek A w roku 1986, budynek B w roku 1995, a budynek C w roku 2007. Stan budynków mieszkalnych jest dobry. Mimo to zachodzi konieczność wykonania prac remontowych: termomodernizacji w celu zmniejszenia energochłonności obiektów oraz wymiany pokryć dachowych. W budynku A prowadzony jest remont, który ma na celu m.in. wyeliminowanie niezabudowanych kąpeków sanitarnych. Do dnia wizytacji wyremontowano 21 z 30 cel mieszkalnych. Ponadto, na bieżąco są odświeżane i malowane ściany oraz sufity cel i korytarzy.

Przeprowadzony ogląd całego terenu Zakładu i pomieszczeń w budynkach mieszkalnych, w tym wizytacja cel oraz uzyskane w związku z tym informacje, pozwoliły stwierdzić m.in., że:

- Cele mieszkalne w Zakładzie są różnej wielkości (od dwuosobowych do dziewięciosobowych). Najwięcej jest cel czterosobowych (84), trzosobowych (17), pięciosobowych (15) i sześćciosobowych (12). Są też dwie cele dwuosobowe, i po jednej: siedmiosobowej i dziewięciosobowej.

Ponadto, w Zakładzie są 2 cele zabezpieczające i 3 cele izolacyjne. Wszystkie cele są skanalizowane, doprowadzona jest do nich zimna i ciepła woda. Kąćki sanitarne w większości cel są całkowicie zabudowane. Jedynie w oddziale A2, w 9 celach, brakuje trwałych wygradzeń, które są zastąpione ściankami z pleksiglasu. Kąćki sanitarne w celach zabezpieczających i izolacyjnych nie są zabudowane. Stan techniczny toalet i urządzeń sanitarnych jest dobry, zaś stan ich czystości zróżnicowany. W celach jest wentylacja grawitacyjna, choć nie we wszystkich jest ona w pełni sprawna. Istnieje również możliwość całkowitego otwarcia okien. Oświetlenie światłem naturalnym i sztucznym jest wystarczające do czytania i pisania. Zainstalowane w celach gniazda elektryczne umożliwiają osadzonym korzystanie z odbiorników telewizyjnych oraz grzałek.

- Stan cel jest zróżnicowany i generalnie można ocenić go jako dobry. Najlepiej wyglądają cele w budynku C, oddane do użytku w roku 2007. Wyposażone są w nowoczesne łóżka typu koszarowego, z drabinkami i zabezpieczeniami przed upadkiem. Pod łóżkami umiejscowiono wysuwane pojemniki na kółkach, w których osadzone trzymają swoje ubrania. Ponadto, każda z cel w tym budynku wyposażona jest w specjalną, ruchomą półeczkę na telewizor, umieszczoną nad drzwiami celi.

W najgorszym stanie są zaś cele znajdujące się w budynku A, w części jeszcze niewyremontowanej. Są one wyposażone w piętrowe łóżka, które nie posiadają ani drabinek, ani zabezpieczeń. Natomiast w budynku B, w oddziale 2 i 3, w celach oprócz zabudowanych kąćków sanitarnych są zabudowane prysznice z zasłoną. Nie stwierdzono braków w wyposażeniu cel w przedmioty służące do utrzymania higieny osobistej i czystości cel (miski, lustra, szczotki, zmiotki, śmietniczki), ani w sprzęt kwaterunkowy (łóżka, stoły, taborety, wiszące szafki).

- Kąpiel osadzonych odbywa się w łaźniach mieszczących się w poszczególnych oddziałach, z wyjątkiem budynku B. Łaźnie w budynku C, znajdujące się na każdym piętrze, są duże, estetyczne i czyste. Jest tam 9 stanowisk

prysznicowych, które nie są od siebie oddzielone i nie są wyposażone w maty antypoślizgowe. Łaźnia, z której korzystają osadzeni z oddziału B1, mieści się w łączniku (budynek D). Jest tam 5 stanowisk prysznicowych, które nie są od siebie oddzielone. Nie ma też mat antypoślizgowych. Na ścianach są widoczne ślady zacieków i zagrzybienia, a ubikacja w łaźni nie jest utrzymana w czystości. W oddziałach B2 i B3 prysznice usytuowane są w celach mieszkalnych. Sprzęt prysznicowy utrzymany jest w dość dobrym stanie. W dniu wizytacji w niektórych celach w kąciach prysznicowych nie była zachowana czystość. W budynku A łaźnie mieszczą się w każdym oddziale. W oddziale A2 w łaźni jest 6 stanowisk prysznicowych, również nie wyposażonych w maty antypoślizgowe. Na suficie widać zacieki, a okna starego typu zamalowane są farbą. Choć jest zachowana czystość, łaźnia nie wygląda estetycznie. W łaźni oddziału A1 znajdują się 3 stanowiska prysznicowe, bez mat antypoślizgowych. Mimo, iż została ona wyremontowana, z sufitu odpada całymi płatami farba. Z wyjaśnień dyrektora Zakładu wynika, iż jest to skutek awarii, która miała miejsce w oddziale A2.

- W każdym oddziale (za wyjątkiem A1) znajduje się pralnia ogólnodostępna (w celach mieszkalnych nie można prać). Do dyspozycji osadzonych jest pralka typu Frania, dwukomorowe umywalki i sznury do rozwieszania prania. Istnieje też możliwość otwarcia na całą szerokość okna, w celu zwiększenia przepływu powietrza.
- W każdym oddziale (za wyjątkiem A1) znajduje się ogólnodostępne pomieszczenie kuchenne, wyposażone w kuchenkę elektryczną, zlew oraz duży garnek z chłodnym napojem: herbatą lub kompotem przeznaczonym dla osadzonych. W każdej kuchni była zachowana czystość.
- W każdym oddziale znajduje się wydzielone miejsce służące do palenia tytoniu. W oddziałach: C2, C3, A1, A2, B2 są to odrębne pomieszczenia, w których umieszczony jest silny wyciąg. W każdym z nich jest zainstalowana kamera. W oddziałach B1 i B3 miejscem służącym do palenia tytoniu jest końcowy odcinek korytarza, tuż przy oknie, również wyposażony w silny wyciąg.

- W oddziałach C2 i C3 znajdują się pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania kontroli osobistych osadzonych kobiet, przy czym w tym pierwszym odbywają się również kontrole kobiet z oddziału C1. W pomieszczeniu oddziału C3 jest miejsce, gdzie można wyprasować ubranie. Deska do prasowania jest na miejscu, a żelazko można pobrać u oddziałowej.
- Posiłki dla osadzonych przygotowywane są w kuchni znajdującej się na I piętrze budynku F. Wyposażenie kuchni jest nowoczesne (dwuletnie) i niewyeksplloatowane. Spełnia ono normy HACCP. Na jej terenie zamontowano 4 kamery m.in. jedną w miejscu wydawania posiłków. W dniu wizytacji przygotowywano osadzonym 148 diet, w tym: 112 lekkostrawnych, 17 niskotłuszczowych, 7 cukrzycowych, 7 insulino-zależnych, 4 niskokaloryczne i 1 bezmleczną. Próbkę posiłków były przechowywane prawidłowo, w zamykanej na klucz lodówce. Przy pracach w kuchni zatrudnionych jest 18 osadzonych odpłatnie i jeden nieodpłatnie. Wynagrodzenie ich waha się od 3,80 zł/h do 4,40 zł/h i uzależnione jest od kwalifikacji danej osoby. Na terenie kuchni znajduje się również szatnia z łazienką dla osadzonych. Wyposażona jest w: 6 szafek ubraniowych, zabudowany prysznic, zabudowane WC, pisuar oraz umywalkę. W pomieszczeniu tym są również wieszaki na ubrania, ławki oraz wszelkiego rodzaju środki czystości. Ciepła woda jest dostępna całą dobę. Na niższej kondygnacji budynku znajduje się magazyn żywnościowy. Na jego terenie umieszczone są duże lodówki, w których przechowywane są produkty żywnościowe, a te które nie wymagają niskich temperatur składowane są w wydzielonych do tego celu pomieszczeniach. Tu również znajduje się szatnia dla osadzonych, z tą tylko różnicą, że jest większa i posiada 8 szafek ubraniowych.
- Zakład Opieki Zdrowotnej Zakładu (dalej ZOZ) dysponuje następującymi pomieszczeniami: dwoma gabinetami lekarskimi, gabinetem ginekologicznym, gabinetem stomatologicznym, gabinetem zabiegowym, magazynem leków i punktem rozkładania leków, przebieralnią dla pacjentów, izbą chorych, dyżurką pielęgniarek, magazynem czystej bielizny, brudnikiem oraz sterylizatornią.

Gabinety lekarskie są właściwie wyposażone i estetycznie urządzone. Jednakże gabinet stomatologiczny jest wyposażony w bardzo wysłużony fotel stomatologiczny, który warto byłoby w przyszłości wymienić na nowy. We wszystkich pomieszczeniach służby zdrowia było czysto i schludnie. Przeprowadzona wyrywkowo kontrola leków nie wykazała leków przeterminowanych. Przebiegalnia dla pacjentów składa się z zabudowanej ubikacji oraz kąpika prysznicowego. Izba chorych jest przestronną salą, w której mieszczą się trzy łóżka z podręcznymi szafkami i jednym dużym stołem. Jest w niej zabudowany kąpik sanitarny. W dniu wizytacji w przebiegalni oraz w izbie było czysto, znajdowało się mydło w płynie oraz papier toaletowy.

Do dyspozycji chorych, mających problemy z poruszaniem się, pozostaje przestarzały i wysłużony wózek inwalidzki.

- W ZOZ Zakładu zatrudnionych jest 2 lekarzy na pełnym etacie funkcjonariusza Służby Więziennej. Jest to lekarz internista i stomatolog. Na etatach cywilnych zatrudnieni są następujący lekarze: internista – 0,5 etatu, neurolog – 0,25 etatu, okulista – 0,25 etatu, ginekolog – 0,5 etatu, psychiatra – 0,25 etatu, laryngolog – 0,25 etatu, internista – 0,75 etatu, dermatolog – 0,2 etatu. Ponadto, jednostka zatrudnia 5 pielęgniarek, w tym: 4 na pełnym etacie funkcjonariusza SW i jedną w wymiarze 0,5 etatu cywilnego.

Planowe przyjęcia pacjentów przez lekarza ogólnego odbywają się codziennie (za wyjątkiem sobót, niedziel i świąt), wg harmonogramu określonego w porządku wewnętrznym jednostki. Osadzeni w jednym oddziale mogą zapisywać się do lekarza raz w tygodniu. W przypadku nagłego zachorowania pomoc lekarska udzielana jest niezwłocznie. Stomatolog przyjmuje pacjentów w: poniedziałki, wtorki, czwartki, od godz. 9.30. Pozostali specjaliści przyjmują wg potrzeb, po zgłoszeniu przez kierownika ambulatorium.

- Na korytarzu ambulatorium dostępna jest Karta Praw Pacjenta, która jest dokumentem przedstawiającym zbiór przepisów dotyczących ochrony zdrowia i praw pacjenta wynikających z Konstytucji oraz ustaw: z dnia 30 sierpnia 1991

r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz. U. z 1991 r. Nr 91, poz. 408 ze zm.), z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 1994 r. Nr 111, poz. 535 ze zm.), z dnia 26 października 1995 r. o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (Dz. U. z 1995 r. Nr 138, poz. 682), z dnia 5 lipca 1996 r. o zawodach pielęgniarek i położnej (Dz. U. z 1996 r. Nr 91, poz. 410 ze zm.), oraz z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza i lekarza dentysty (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 136, poz. 857). Dokument ten nie został opracowany właściwie, gdyż przedstawiono w nim również prawa nie mające zastosowania wobec pacjentów więziennej służby zdrowia oraz powołano się na nieobowiązujący już akt prawny (ustawa z dnia 26 października 1995 r. o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów została uchylona ustawą z dnia 1 lipca 2005 r. o tym samym tytule, opublikowaną w Dz. U. z 2005 r. Nr 169, poz. 1411). Ponadto, pominięto w nim prawa określone w ustawie Kodeks karny wykonawczy oraz wydanych na jej podstawie aktach prawnych niższego rzędu. Karta Praw Pacjenta, udostępniona przez więzienną służbę zdrowia osobom pozbawionym wolności, powinna zawierać pełną informację na temat wszystkich praw przysługujących pacjentowi uwięzionemu.

- Opiekę duszpasterską w Zakładzie sprawuje kapelan katolicki, który odprawia Mszę Św. raz w tygodniu, w sobotę. W niedzielę Mszę Św. odprawiają Bracia Franciszkanie. Swoich wyznawców odwiedzają również, wg potrzeby, Świadkowie Jehowy, Kościół Zielonoświątkowy, Grupa Odnowy w Duchu Świętym, Kościół Wolnych Chrześcijan oraz Zbór Kościoła Chrześcijan Baptystów. Kaplica Zakładu znajduje się w budynku łącznika. Tam też odbywają się Msze Święte. Z kolei, podczas takich uroczystości jak święta kościelne, Msze Św. odbywają się w sali gimnastycznej. Obok kaplicy jest pomieszczenie, w którym ksiądz trzyma swoje rzeczy, jest tam również konfesjonał i mała biblioteczka, z której mogą korzystać osadzeni.
- Widzenia z osadzonymi odbywają się we wszystkie dni tygodnia, według zasad określonych w porządku wewnętrznym jednostki. Realizowane są w trzech

pomieszczeniach budynku E. Dwa pomieszczenia, z 16 stolikami, służą do udzielania widzeń dozorowanych, a jedno pomieszczenie, z 8 stolikami, do udzielania widzeń bezdozorowych. Ponadto, wyodrębniono jedno stanowisko służące do udzielania widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą (tzw. widzenie przez telefon). W budynku tym jest WC przeznaczone dla gości, jak i dla osadzonych oraz pomieszczenie służące do kontroli osobistych osadzonych mężczyzn korzystających z widzeń. To ostatnie nie zostało wyposażone w monitoring. Osadzone kobiety korzystające z widzeń przechodzą kontrolę osobistą w oddziałach. Osoby pozbawione wolności korzystające z widzeń bezdozorowych mogą również odbyć widzenie na świeżym powietrzu, przed budynkiem. Jest tam klomb z dużą ilością zieleni, niskich drzewek oraz kilkoma ławeczkami. Pomieszczenia służące do przeprowadzania widzeń nie są monitorowane. Są czyste i estetycznie urządzone. W pomieszczeniu służącym do widzeń dozorowanych znajduje się kantyna, w której odwiedzający mogą dokonywać zakupów. Osadzeni korzystający z widzeń przy stoliku nie mogą jednak zabrać ze sobą artykułów zakupionych przez odwiedzających podczas widzenia. Ceny produktów w kantynie są kontrolowane przez administrację Zakładu poprzez porównywanie cen w okolicznych trzech sklepach, raz na dwa miesiące. W ocenie wizytujących nie były one zawyżone. Kantyna została wyposażona w kasę fiskalną oraz wagę.

- W Zakładzie nie funkcjonuje szkoła żadnego typu, a nauczanie prowadzi się jedynie w formie kursów. W okresie od 10 do 24 lipca 2009 r. odbywał się kurs przyuczający do praktycznej obsługi komputera, w którym uczestniczyło 12 osadzonych.
- W każdym oddziale, za wyjątkiem oddziałów: C3, B1 i B2, do dyspozycji osadzonych jest świetlica. Na ich wyposażenie składają się głównie krzesła, ławy i telewizor. Natomiast w oddziałach: C1, A2, A1 dodatkowo znajdują się stoły do ping-ponga. Każda ze świetlic wyposażona jest w kamerę, z której obraz jest odtwarzany w pokoju oddziałowego. W świetlicach oddziałów C1 i

C2 są zabudowane toalety. W dniu wizytacji wszystkie świetlice były utrzymane w czystości, a ich stan nie budził zastrzeżeń.

Ponadto, do dyspozycji osadzonych pozostaje sala konferencyjna w budynku F, w której odbywają się: kursy antystresowe, spotkania klubu pracy, meetingi AA, wykłady teoretyczne różnego rodzaju kursów. W budynku tym mieści się również radiowęzeł i biblioteka Zakładu. Księgozbiór biblioteki składa się z 15619 woluminów. Ze względu na brak odpowiednich środków finansowych nie dokonuje się zakupu nowych książek. Osadzeni mogą wypożyczyć aktualny kodeks karny wykonawczy w języku polskim oraz w trzech językach obcych: angielskim, niemieckim i rosyjskim.

- W Zakładzie prowadzona jest działalność kulturalno – oświatowa poprzez: nadawanie audycji przez radiowęzeł, oglądanie telewizji, organizowanie konkursów tematycznych, dostarczanie prasy codziennej, organizowanie zajęć sportowych oraz wycieczek do kina lub muzeum. Audycje nadawane przez radiowęzeł przygotowywane są przez osadzonych pod nadzorem wychowawcy od spraw kulturalno - oświatowych. Poświęcone są tematyce: kulturowej, filmowej i sportowej. W każdą niedzielę i święta jest retransmitowana Msza Święta Kościoła Rzymsko – Katolickiego. Koła zainteresowań, w ciągu ostatnich lat, tracą na popularności, gdyż znaczna część osadzonych jest zatrudniona i po całym dniu pracy wybiera mniej męczące formy spędzania wolnego czasu, jak oglądanie telewizji, czy czytanie prasy lub książek.
- Zakład dysponuje dużym boiskiem, na którym osadzeni mogą grać w piłkę nożną oraz małym boiskiem, gdzie osadzone kobiety mogą pograć w kometkę. Ponadto, w budynku F znajduje się duża sala gimnastyczna. Każdy z osadzonych może korzystać z niej zgodnie z rozpisany harmonogramem. Na terenie Zakładu znajdują się wydzielone trzy place spacerowe. Dwa są przeznaczone dla osadzonych mężczyzn i jeden dla kobiet. Plac usytuowany przy budynku A przeznaczony jest dla osadzonych mężczyzn, odbywających karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu otwartego oraz dla odbywających terapię. Składa się on z boiska i części spacerowej. Plac

spacerowy usytuowany za budynkiem D, przeznaczony jest dla osadzonych mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności w zakładzie typu półotwartego. Podzielony jest na trzy wygrozione części. Z kolei plac spacerowy usytuowany przy budynku C przeznaczony jest dla osadzonych kobiet. Ze względu na fakt, iż w Zakładzie przebywają kobiety tymczasowo aresztowane, odbywające karę pozbawienia wolności w zakładzie typu zamkniętego, jak i półotwartego oraz otwartego został on podzielony na pięć wygrodzonych części spacerowych oraz małe boisko.

- W oddziale C1 i B1 znajdują się cele zabezpieczające. Cella z oddziału C1 wyposażona jest w dwie kamery. Pierwsza znajduje się w przedsionku, a druga w samej celi. Istnieje możliwość zapisu obrazu z obu kamer, jednakże nie ma możliwości zapisu dźwięku. We wnęce przedsionka umieszczone jest WC, a w samym przedsionku stół z taboretami nieprzymocowanymi do podłogi. W celi umieszczone jest łóżko z pasami i materac. W drugiej celi WC jest zabudowane. Natomiast stół z taboretami nie są przytwierdzone do podłogi. Cella ta jest wyposażona w kamerę z możliwością nagrywania obrazu i dźwięku.
- W oddziałach C2 i B1 znajdują się cele izolacyjne. W tym pierwszym zlokalizowano jedną celę mającą około 16 m². Stół i taboret są przymocowane do podłogi. Kąpielownia nie jest zabudowana. Natomiast w oddziale B1 umieszczone są dwie cele izolacyjne, usytuowane obok siebie. Są one stosunkowo małe, z zauważalnymi ubytkami tynku, wyposażone w standardowy sprzęt kwaterunkowy.
- W oddziale A1 przeznaczonym dla osadzonych odbywających terapię przeciwalkoholową. W dniu wizytacji przebywało 41 osób, w tym 40 było w trakcie terapii. W oddziale terapeutycznym zatrudnieni są: kierownik, instruktor oddziału terapeutycznego i 2 psychologów. Standardowy program zajęć terapeutycznych jest realizowany w okresie 3 miesięcy i z reguły tyle wynosi czas pobytu osadzonego w tym oddziale. Skazani, którzy prezentują w okresie terapii właściwą postawę, są w razie spełnienia przesłanek z art. 89 k.k.w., przenoszeni do dalszego odbywania kary w systemie zakładu karnego

typu otwartego. Terapia składa się z zajęć grupowych oraz indywidualnych. Do dyspozycji osadzonych pozostaje sala terapeutyczna służąca do spotkań grupowych, a także sala wykładowa, w której odbywa się część teoretyczna terapii. Obie sale są estetyczne i zadbane, wyposażone w krzesła i tablice, a sala do zajęć grupowych dodatkowo w rzutnik.

- Na terenie Zakładu znajdują się pomieszczenia, w których kontrahent zewnętrzny - _____, uruchomił produkcję filtrów do wody. Przy ich produkcji zatrudnia osadzonych. W dniu wizytacji zatrudnionych było 140 osób w systemie dwuzmianowym. Zmiana trwa 7 godzin. Płaca jest uzależniona od kwalifikacji i stażu pracy u kontrahenta, a także rodzaju wykonywanej pracy. Stawka podstawowa za pełny etat wynosi połowę najniższego wynagrodzenia w Polsce. Pensje wraz z dodatkami wynoszą około 1000 zł brutto, a z nadgodzinami (dobrowolnymi) 1200 zł brutto. Najlepsi pracownicy mogą liczyć na nagrody finansowe w granicach 50-100 zł. Otrzymuje je miesięcznie około 30-50% pracowników. Do dyspozycji pracowników pozostaje: pomieszczenie socjalne, gdzie można odpocząć i porozmawiać, kuchnia wraz ze stołami, palarnia, toalety i prysznice. Pomieszczenia, z wyjątkiem toalet, prysznic i kuchni, są wyposażone w kamery.
- Na terenie Zakładu funkcjonuje również Państwowe Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Agot. Zatrudnia ono 23 kobiety i 20 mężczyzn. Poziom zatrudnienia oraz produkcja uzależnione są od zleceń, jakie przedsiębiorstwo otrzymuje. W dniu wizytacji pracownicy szyli: ścierki, ręczniki, bieliznę nocną, pościel oraz materace, które były przeznaczone na potrzeby jednostek penitencjarnych. Ponadto, szyli pokrowce na garnitury, montowali elementy elektroniczne oraz składali teczki papierowe dla ZUS-u. Wysokość wynagrodzenia pracowników zależy od liczby przepracowanych dni. Dniówka wynosi 31,27 zł brutto. Do dyspozycji zatrudnionych osadzonych kobiet pozostaje: stołówka, palarnia oraz toaleta połączona z szatnią. Pomieszczenia te mieszczą się na I piętrze budynku przedsiębiorstwa. Pracownie wyposażone

są w kamery, z możliwością nagrywania obrazu. Na parterze budynku pracują osadzeni mężczyźni. Mają oni do swojej dyspozycji: stołówkę, palarnię, szatnię oraz toaletę, która dodatkowo wyposażona jest w dwa zabudowane stanowiska prysznicowe. Pomieszczenia te mieszczą się również na parterze. Mimo, że budynek przedsiębiorstwa utrzymany jest w czystości, to nie da się nie zauważyć, iż wymaga on drobnych remontów i odnowienia.

4. Rozmowy przeprowadzone z osadzonymi.

W toku wizytacji, w czasie oglądu jednostki, rozmawiano z osobami pozbawionymi wolności. Przeprowadzono również rozmowy z 59 osadzonymi, ukierunkowane na kwestie przestrzegania praw im przysługujących, według opracowanego kwestionariusza. Część z nich wytypowano z uwagi na większe, niż w przypadku pozostałych osadzonych, narażenie na niewłaściwe traktowanie, m.in. byli to osadzeni mający więcej niż 60 lat, osoby niepełnosprawne oraz ukarani dyscyplinarnie. Rozmowy według kwestionariusza odbywały się w cztery oczy, w sposób uniemożliwiający osobom postronnym zapoznanie się z treścią odpowiedzi udzielanych przez pozbawionych wolności. Podczas tych rozmów osadzeni przedstawili swoje opinie w przedmiocie przestrzegania ich podstawowych praw. Część z nich zgłosiła pewne uwagi bądź zastrzeżenia, które dotyczyły następujących kwestii:

- W zakresie **warunków pobytu w celi mieszkalnej** najczęściej podnoszono zarzut: przeludnienia (20), braku właściwego przepływu powietrza po zamknięciu drzwi celi (2), zainstalowania blend w oknach (4), braku drabinek przy łóżku (2), wilgoci w kącie sanitarnym (1). Zgłaszano również uwagi dotyczące otrzymywania zbyt małej ilości środków służących do utrzymania celi w czystości, co skutkuje nieprzyjemnym zapachem dochodzącym z kącia sanitarnego. Mimo to, przeważająca większość rozmówców (40), oceniła warunki panujące w celi jako dobre, 5 uznało je za dość dobre, 7 za znośne, 2 za raczej złe, a 5 za złe.

- Uwagi związane z warunkami **mycia się i kąpieli** dotyczyły: braku mat antypoślizgowych (3), brudu w łaźni (4), zbyt małej liczby stanowisk prysznicowych (2) i zbyt niskiego ciśnienia wody (4), a także niedostosowania łaźni dla osób niepełnosprawnych (1) oraz braku przepierzenia pomiędzy poszczególnymi stanowiskami (2). Spośród rozmówców: 33 osoby oceniły warunki jako dobre, 4 jako dość dobre, 6 jako znośne, 1 jako raczej złe, 11 jako złe, a 4 nie miały zdania.
- W zakresie **wyżywienia** najwięcej uwag dotyczyło zbyt małych porcji żywieniowych (6) oraz monotonności i niskiej jakości produktów wykorzystywanych do ich przygotowania (13). Jednakże aż 40 osób oceniło je jako dobre, 4 jako dość dobre, 12 jako znośne, 1 jako raczej złe, 1 jako złe, a 1 nie miała zdania.
- W zakresie warunków dokonywania **zakupów w kantynie** podnoszono zarzuty: niemożności zabrania do celi zakupów zrobionych przez rodzinę podczas widzenia (9) oraz zbyt wysokich cen (8). Mimo to 30 osób określiło warunki robienia zakupów za dobre, 2 za dość dobre, 6 za znośne, 1 za raczej złe, 7 za złe, 2 nie miały zadania, a 11 jeszcze nie robiło zakupów.
- W zakresie **opieki zdrowotnej** zgłoszone uwagi dotyczyły braku natychmiastowej pomocy w przypadku nagłego zachorowania (2), nie kierowania na badania specjalistyczne (4) oraz braku możliwości wydania przez pielęgniarkę leków przeciwbólowych (4). Dobrze oceniło opiekę medyczną 24 osadzonych, dość dobrze 2, zaś 7 uznało ją za znośną, 2 za raczej złą, 12 za złą, 5 nie miało zdania, a 7 nie korzystało z opieki medycznej.
- W zakresie **widzeń** skarżono się na zbyt długie oczekiwanie rodzin na widzenie (3), a także na bardzo dokładne kontrole osobiste po widzeniu (2). Dwie osoby stwierdziły, iż w pomieszczeniu służącym do widzeń bezdozorowych jest kamera. Okoliczność ta została zbadana na miejscu. Jedyna kamera w pomieszczeniach służących do widzeń jest zainstalowana przy drzwiach wejściowych prowadzących na korytarz. Aż 31 osób oceniło warunki widzeń

jako dobre, 4 jako dość dobre, 1 jako znośne, 3 jako złe. 4 nie miały zdania, a 16 nie korzystało z widzeń.

- Uwagi odnoszące się do **korzystania ze spacerów** dotyczyły zbyt małych pól spacerowych (12). Mimo to aż 27 osób oceniło te warunki jako dobre, 9 jako dość dobre, 6 jako znośne, 1 jako raczej złe, 4 za złe, a 11 nie korzystało ze spacerów. Jedna osoba nie podała żadnej odpowiedzi.
- W zakresie **otrzymywania paczek** zgłaszane były uwagi dotyczące niszczenia przez funkcjonariuszy SW produktów żywnościowych podczas kontroli paczek (6).
- Odnośnie korzystania z: **posług religijnych, korespondencji, aparatów telefonicznych oraz prasy i książek**, nie zgłaszano uwag.
- Osoby, z którymi rozmawiano, generalnie oceniły **traktowanie przez funkcjonariuszy SW** jako dobre (52) lub dość dobre (2). Tylko jedna osoba określiła je jako raczej złe, z tego względu, iż niektórzy oddziałowi zwracają się do osadzonych wulgarnie, bez szacunku. Trzy osoby uznały traktowanie przez funkcjonariuszy jako znośne, ponieważ niektórzy wychowawcy unikają kontaktów z osadzonymi, nie przekazują ich skarg lub prośb do dyrektora Zakładu. Skargi jednej osoby w ogóle nie docierały do dyrektora.
- Uwagi zgłoszone przez osoby **karane dyscyplinarnie** (9) dotyczyły: niesłusznego ukarania (1), zbyt długiej kary (1), niewspółmiernej kary (1). Wszystkie osoby ukarane dyscyplinarnie, z którymi rozmawiali przedstawiciele Rzecznika, przyznały, że zostały wysłuchane przed podjęciem ostatecznej decyzji o ukaraniu.
- W zakresie stosowania **środków przymusu bezpośredniego** nie przyjęto żadnych uwag.
- Przyjęto do protokołu jedną skargę dotyczącą utrudniania przez wychowawcę utrzymywania kontaktów osadzonego z synem oraz dwie prośby.

5. Ocena traktowania osób pozbawionych wolności.

Z informacji uzyskanych od mł. chor. mgr. Beaty Pietrzak – mł. inspektora działu kadrowo – organizacyjnego Zakładu Karnego nr 1 w Łodzi wynika, że w okresie od 01 stycznia do 30 czerwca 2009 r. osadzeni wnieśli do sądu cywilnego 5 pozwów przeciwko Skarbowi Państwa. Żadna z w/w spraw nie została jeszcze zakończona. W pozwach osadzeni zażądali zadośćuczynienia lub odszkodowania za: odbywanie kary pozbawienia wolności w złych warunkach bytowych i przeludnionych celach, odmowę udzielenia przepustki losowej, a także za pozbawienie możliwości kontynuowania nauki.

W ocenie wizytujących, poczynione ustalenia nie dają podstaw do stwierdzenia, aby warunki bytowe w Zakładzie, czy też inne okoliczności osadzenia, były dla osób pozbawionych wolności na tyle dotkliwe, aby mogły prowadzić do okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania. Ponadto, wrażenia wyniesione z wizytacji oddziałów, rozmów z osadzonymi i funkcjonariuszami Służby Więziennej pozwalają stwierdzić, że atmosfera w Zakładzie jest dobra, a relacje między osadzonymi, a wychowawcami i oddziałowymi prawidłowe. Także zgłoszone przez osadzonych uwagi i zastrzeżenia dotyczące szeroko rozumianych warunków pobytu w Zakładzie nie dają podstaw do stwierdzenia, iż osoby pozbawione wolności były traktowane w sposób okrutny lub poniżający.

6. Analiza dokumentacji jednostki.

Po przeanalizowaniu tekstu porządku wewnętrznego jednostki nie stwierdzono jego niezgodności z normami prawnymi. Został on zredagowany w sposób jasny i przejrzysty. Egzemplarze porządku wewnętrznego znajdują się w celach mieszkalnych, co sprawdzono w trakcie ich wizytacji.

Z informacji zawartych w „Analizie stanu ładu, dyscypliny i nastrojów w Zakładzie Karnym Nr 1 w Łodzi w okresie od 01.01.2008 do 31.12.2008 roku” (zwanej dalej: Analizą) wynika, że w tym czasie miały miejsce 33 wypadki nadzwyczajne. Były to: 16 przypadków ujawnienia przedmiotów niebezpiecznych i niedozwolonych, 6 samouszkodzeń, 4 ucieczki w systemie bez konwojenta, 2

przypadki pobicia osadzonego, samobójstwo osadzonego, pobicie skazanego w czasie korzystania z zezwolenia na opuszczenie terenu jednostki na podstawie art. 138 § 1 pkt 7 k.k.w., pożar na terenie jednostki, napaść na funkcjonariusza w służbie oraz popełnienie przez funkcjonariusza czynu noszącego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu. W roku 2009, do dnia 20 lipca, odnotowano 12 wypadków nadzwyczajnych. Były to: 6 przypadków ujawnienia przedmiotów niebezpiecznych i niedozwolonych, 3 przypadki pobicia osadzonego, wypadek samochodowy podczas konwoju osadzonego, konflikt między osadzonymi oraz ucieczka osadzonego z miejsca pracy poza terenem jednostki. Analiza akt losowo wybranych wypadków nadzwyczajnych nie wykazała nieprawidłowości związanych z postępowaniem administracji Zakładu Karnego w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa osadzonym.

Jednym ze zdarzeń zakwalifikowanych, na podstawie § 6 ust. 1 pkt 10 Instrukcji Nr 9/2003 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 29 grudnia 2003 r., jako wypadek nadzwyczajny było ujawnienie w dniu 2 maja 2009 r. w oddziale mieszkalnym C3 substancji psychoaktywnej w postaci amfetaminy. W dniu 4 maja 2009 r. dyrektor Zakładu zarządził przeprowadzenie czynności wyjaśniających. Ze sporządzonego sprawozdania, a także notatek służbowych i urzędowych oraz protokołu kontroli pomieszczeń wynika, iż oddziałowa z oddziału C3, w wyniku czynności profilaktycznych i rozpoznania środowiska osadzonych uzyskała informację, iż w pralni oddziału mogą znajdować się narkotyki. O powyższym poinformowała dowódcę zmiany. Dowódca zmiany podjął decyzję o dokonaniu kontroli pomieszczenia pralni. W wyniku tej kontroli ujawniono biały proszek, w ilości 0,78 grama, który został ukryty pod blatem stolika. Poddano go badaniu przy użyciu testu z odczynnikami MARQUIS. Test ten potwierdził, iż białym proszkiem jest amfetamina. Ujawnioną substancję psychotropową przekazano Komendzie Miejskiej Policji w Łodzi do Sekcji do Walki z Przestępczością Narkotykową wraz z zawiadomieniem o popełnieniu przestępstwa. Ze względu na fakt, iż do pomieszczenia pralni oddziałowej miały dostęp wszystkie osoby osadzone w tym oddziale, nie było możliwości ustalenia właściciela narkotyku, ani czasu, od którego substancja ta znajdowała się na terenie oddziału. W związku z tym w dniu

29 maja 2009 r. Prokuratura Rejonowa w Łodzi - Widzew umorzyła dochodzenie w sprawie.

Z informacji zawartych w Analizie wynika, że stan bezpieczeństwa, zarówno osób pozbawionych wolności, jak i funkcjonariuszy Służby Więziennej utrzymuje się na zadawalającym poziomie. Brakuje sygnałów świadczących o konsolidacji osób osadzonych oraz możliwości zaistnienia zbiorowych wystąpień z ich strony.

W roku 2008 r. trzykrotnie stosowano środki przymusu bezpośredniego. Dwukrotnie środki przymusu bezpośredniego były stosowane wobec jednego skazanego. Trzykrotnie zastosowano siłę fizyczną i założono kajdany. W jednym przypadku osadzony został umieszczony w celi zabezpieczającej. Środki przymusu bezpośredniego zastosowano z powodu: zamachu na życie lub zdrowie własne, ucieczkę osoby pozbawionej wolności, niszczenia mienia, a także rażącego nieposłuszeństwa. W roku 2009 r., do dnia 20 lipca, nie były stosowane żadne środki przymusu bezpośredniego.

Stosowanie środków przymusu bezpośredniego w dwóch przypadkach nie było nagrywane z powodu podjęcia działań natychmiastowych (w pościgu bezpośrednim za osobą uciekającą z miejsca pracy oraz podczas kontroli osobistej). Umieszczenie w celi zabezpieczającej zostało nagrane. Wizytujący nie mieli zastrzeżeń do sposobu dokumentowania stosowania tych środków.

W pierwszym półroczu 2009 roku osadzeni złożyli 29 skarg, z których większość dotyczyła niewłaściwego leczenia (5) oraz długiego okresu oczekiwania na zabieg lub konsultację lekarską (4). Pojedyncze skargi poruszały kwestię: wynagrodzenia za pracę, zakwalifikowania do systemu terapeutycznego, wyżywienia oraz postępowania z korespondencją. Wszystkie skargi zostały skierowane do dyrektora Zakładu. Żadna skarga nie została uznana za zasadną.

W październiku 2008 r. Zakład Karny nr 1 w Łodzi był wizytowany przez sędziego - wizytatora Sądu Okręgowego w Łodzi. Sędzia po przeprowadzeniu wizytacji stwierdził, iż są przestrzegane prawa osób osadzonych, a karę pozbawienia wolności i tymczasowe aresztowanie wykonuje się zgodnie z przepisami

obowiązującego prawa. Zarówno kary, jak i nagrody są właściwie wymierzone. Nie skierował pod adresem kontrolowanej jednostki żadnych zaleceń pokontrolnych.

Ostatnia kontrola przeprowadzona przez Państwowego Inspektora Sanitarnego w Łodzi odbyła się w dniu 8 lipca 2009 r. i dotyczyła stanu sanitarno-porządkowo-technicznego cel mieszkalnych, łaźni, pralni oddziałowych i magazynu depozytowego. W zaleceniach pokontrolnych nakazano doprowadzenie do właściwego stanu sanitarno-technicznego pomieszczenia pralni C1, łaźni: C2, A1, A2, łącznika oraz części cel mieszkalnych.

7. Wnioski i zalecenia.

Ustalenia poczynione przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w Zakładzie Karnym nr 1 w Łodzi wykazały, że podstawowe zadanie, jakie prawo stawia przed tego typu placówką, tj. wykonywanie kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania, realizowane jest prawidłowo.

Po analizie dokumentacji i dokonaniu oglądu jednostki przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich nie stwierdzili występowania czynników, które wskazywałyby na okrutne, nieludzkie lub poniżające traktowanie osób pozbawionych wolności.

Jednakże, zdaniem osób wizytujących, celem poprawy stanu przestrzegania praw osób pozbawionych wolności oraz warunków bytowych, zalecane jest:

- zakończenie remontu budynku A;
- zakupienie mat antypoślizgowych do wszystkich łaźni;
- zrealizowanie zaleceń pokontrolnych Państwowej Inspekcji Sanitarnej;
- dostosowanie przynajmniej jednej celi i łaźni do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- dokonanie wymiany łóżek starego typu na nowe, z zabezpieczeniami i drabinkami;
- przymocowanie stołów i taboretów w celach zabezpieczających, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami;

- urządzenie szatni dla skazanych, pracujących w kuchni i magazynie żywnościowym, tak aby ilość szafek ubraniowych była proporcjonalna do liczby osób zatrudnionych;
- rozważenie możliwości zakupienia nowego fotela stomatologicznego oraz wózka inwalidzkiego.